

Petruška a vlk

V sobotu 6. května 2023 zemřela ve věku 76 let novinářka, publicistka a překladatelka Petruška Šustrová, jedna z nejvýznamnějších postav československé protikomunistické rezistence doby normalizace.

Její dráha občanské aktivistky započala na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (FF UK), kde od roku 1966 studovala obor čeština a dějepis. Bylo to v době uvolnění, kdy se škola stala jedním velkým debaťním klubem, ve kterém se otevřeně diskutovalo o politice a o dalším vývoji v zemi. Intelaktuálně rušnou atmosféru navíc umocnila i studentská hnutí na západních univerzitách. Po letech izolace došlo k opětovnému kulturnímu propojení Československa se svobodným světem, uvolnilo se cestování, studenti jezdili za vzděláním na západní univerzity a naopak ti ze Západu na studijní pobyty do Československa.

V době pražského jara se od počátku aktivní Petruška stala členkou Akademické rady studentů (ARS), kterou v únoru 1968 založili posluchači FF UK jako první studentskou samosprávnou organizaci od roku 1948, jež stála mimo Národní frontu a na fakultě nahradila dosavadní komunistický Československý svaz mládeže (ČSM).

V Hnutí REVOLUČNÍ MLÁDEŽE

Že se po obsazení Československa státy Varšavské smlouvy pod vedením Moskvy 21. srpna 1968 stala Filozofická fakulta jedním z ohnisek odporu proti okupaci, bylo jen logické. ARS se účastnila studentských demonstrací 28. října a 7. listopadu

Petruška Šustrová v roce 2012 (foto: Profimedia)

i generální stávky 17. listopadu 1968, a když na počátku prosince 1968 vzniklo z iniciativy Petra Uhla Hnutí revoluční mládeže (HRM), řada členů ARS do něj vstoupila - vedle Petrušky i Jaroslav Suk nebo Jaroslav Bašta. V HRM byli i Ivan Dejmal, Jan Frolík, Magda Vlasáková, Felipe Serrano nebo členka západoberlínských levicových studentů Sybille Plogstedtová, která pobývala v Praze.

Hnutí hlásalo, že socialistická revoluce v Československu se pod vedením Komunistické strany Československa (KSČ) změnila ve svou vlastní parodii. Aby bylo možno revoluční cíle naplnit, je třeba odstranit parazitující vrstvy byrokratů a stát nahradit lidovou samosprávou. Spíše než o levicové šlo o anarchistické hnutí, které působilo konspativně, rozšiřovalo informace o dění v Československu doma i v zahraničí, tisklo a šířilo letáky. Když se v lednu 1969 na protest proti nastupující normalizaci upálil student FF UK Jan

Palach, sepsala Petruška společně s Jaroslavem Sukem rezoluci jejich posluchačů, kterou pak přijalo beze změny studentské plénum. „*Obviňujeme okupanty, obviňujeme ústupkářství, obviňujeme sami sebe, že jsme nebojovali dostatečně,*“ stojí v rezoluci.

Ve dnech dubnového pléna Ústředního výboru (ÚV) KSČ, kdy se do čela strany dostal Gustáv Husák, se členové HRM účastnili okupační stávky na univerzitě a pak i protestů při prvním výročí okupace. Po schválení Zákonného opatření předsednictva Federálního shromáždění č. 99/1969 Sb. z 22. srpna 1969, tzv. pendrekového zákona, který byl přijat „*v zájmu upevnění a ochrany veřejného pořádku, který je v současné době hrubě narušován, zejména ze strany protisocialistických a protispolečenských živlů...*“, a který podepsali hlavní kapitulanti pražského jara, signatáři moskevských protokolů Alexander Dubček a Oldřich Černík spolu s kremelskou loutkou, prezidentem

Petruška Šustrová měla pět dětí, přesto naplno pracovala v disidentském hnutí. Její děti na ni proto dodnes nedají dopustit. Vpravo s přáteli na „Hrádečku“ Václava Havla v roce 1980. (foto: archiv autora 2x)

Ludvíkem Svobodou, přešlo hnutí do ilegality. Tedy aspoň si to myslelo. Ve skutečnosti bylo zpravodajsky pokryto – Státní bezpečnost (StB) měla v HRM svého člověka, a když hnutí začalo připravovat akce k 1. výročí sebeupálení Jana Palacha, spadla 15. prosince 1969 klec. Komunistický Sbor národní bezpečnosti (SNB) pozatýkal devatenáct představitelů HRM, včetně Petrušky.

V knižním rozhovoru *Přece tady nebudeme sedět na sucho* (Paseka, Praha – Litomyšl 2014) vzpomíná polistopadový nakladatel Ladislav Horáček, Petruščin spolužák na FF UK, že ho Petruška tehdy zachránila před kriminálem. Horáček byl v HRM podle vlastních slov „organicky“, z kamarádství, ne ideově, což se zapálené Petrušce nelíbilo, a když se v HMR hlasovalo o jeho členství, postavila se proti – týden nato pak všechny představitele HRM pozavírali. Zátah z 15. prosince znamenal konec revolty na FF UK, nad kterou se podle Horáčka začal vznášet strach: „Všichni jsme věděli, že nás můžou kdykoli zavřít taky a že se nebudou rozpakovat.“ Byl to de facto i konec odporu proti okupaci v posrpném

Československu. Normalizace nabírala na obrátkách.

Soud s vedením hnutí se konal po více než roční vazbě v březnu 1971 a bylo v něm odsouzeno šestnáct lidí. Šlo vlastně o první větší politický proces doby normalizace a taky – či především – to byl režimní spektakl. Z vyšetřovací vazby přivezli členy HRM k soudu ve Spálené ulici v Praze v železech a tresty, které padaly, byly také exemplární: Petr Uhl coby hlava hnutí dostal za podvracení republiky čtyři roky vězení, Petruška „jen“ dva. Zbytek trestu si odseděla v Nápravně výchovném ústavu Všehrdy a v Opavě.

Po propuštění se plynule zapojila do opoziční činnosti, která tehdy neměla ještě žádnou zastřešující organizaci. Odehrávala se v podobě diskusních kroužků v rámci soukromých bytových setkání. Petruška především rozepisovala samizdat. Mimo jiné spolupracovala se samizdatovou Edicí Petlice, kterou na počátku normalizace založil spisovatel Ludvík Vaculík pro autory, jež byli po srpnu 1968 zakázáni, a ve které do konce komunistického režimu vyšly úctyhodné čtyři stovky titulů.

UNDERGROUND

Petruška se v tomto období sblížila s undergroundovým hnutím. To mělo se studentskými revolucionáři z konce 60. let společně jedno – odpor k establishmentu. A právě underground si režim vybral k zásahu proti rozrůstající se opoziční scéně jako nejsnadnější, protože nejzranitelnější cíl: společensky izolovanou entitu, která svým způsobem života a už jen vzhledem provokovala a odpuzovala „sporaďané občany“. Komunisté se domnívali, že se vlasatců, o nichž tvrdili, že jsou asociálové štítící se práce a užívající drogy, nikdo nezastane, takže proces s nimi budou moci následně využít k utužení svého režimu a k postupu proti ostatním přesně v duchu známého výroku evangelického teologa a odpůrce nacismu Martina Niemöllera: „*Nejdřív přišli pro komunisty, a já se neozval. Pak přišli pro Židy, odboráře a katolíky, a já se ani jednou neozval, protože jsem nebyl komunist, Žid, odborář, katolík, ale protestant. A když pak přišli pro mě, nebyl už nikdo, kdo by se mohl ozvat...*“

Režim se v tom ovšem přepočítal. Když v roce 1976 spustil „monstr-

proces“ proti undergroundu, ozvala se na obranu nezávislých hudebníků celá řada osobností známých z veřejného života 60. let. Petruška se v srpnu 1976 stala jedním ze signatářů dopisu adresovaného Federálnímu shromáždění na obranu trestně stíhaných undergroundových muzikantů, kteří byli obviněni z výtržnictví s fantasmagorickým odůvodněním, že v textech svých písní používali vulgární výrazy: „*Protestujeme proti tomu, aby byl kdokoli nucen k jedinému způsobu kulturního vyžití, protestujeme proti tomu, aby každý, kdo projevuje nějakým způsobem tvůrčí originalitu, byl souzen a trestán odnětím svobody. Žádáme, aby všichni obžalovaní causy Jirous a spol. byli osvobozeni!*“, stojí v dopise, který podepsala Petruška spolu s padesáti dalšími osobnostmi nejrůznějších profesí, spisovatelé, divadelníci, historiky, z nichž ovšem mnozí na počátku normalizace ztratili možnost oficiálně působit ve svém oboru.

Ke stejnému dni 26. srpna 1976 je datována i veřejná výzva skupiny občanů především z neoficiálních uměleckých kruhů, pod níž je Petruška opět podepsána: „*Proces, který začne v Praze 30. srpna, je dalším stupněm*

oklešťování kultury a omezování svobodného projevu. Obáváme se, že tento proces může posílit úzkoprsé a prudérní měšťáctví a může uměle vyvolávat – za pomoci tendenční propagandy – generační problémy, hraničící s pogromistickou vlnou proti stoupcům nekonformního stylu života. Prohlašujeme, že jsme s mluvčími, s hudebníky, zpěváky a textaři pronásledovaného československého undergroundu solidární. Dnes mlčet nemůžeme a nesmíme.“

CHARTA 77

Nebyly to jediné protesty. Už 12. června 1976 se proti procesům s undergroundem ozvaly autority české kultury nejvyšší – vedle profesora Václava Černého spisovatelé Ivan Klíma, Ludvík Vaculík, Václav Havel a Pavel Kohout –, které následně podpořil držitel Nobelovy ceny za literaturu Heinrich Böll. K tomu se navíc připojil národní umělec, básník Jaroslav Seifert a filozof Jan Patočka.

Proces, sám o sobě absurdní jako z románu Franze Kafky, vyvrcholil soudem s „Plastiky“ v září toho roku. A byl o to absurdnější, že se konal nedlouho poté, co 23. března 1976 vyšly ve Sbírce zákonů a vstoupily

v platnost Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, k nimž se komunistické Československo rok předtím přihlásilo v Helsinkách podpisem Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě.

Strategie komunistů, vycházející z víry v sílu zařikávání a magického moc marx-leninských formulí, které když se budou opakovat pořád dokola, změní se v realitu, respektive realita se změní ve formule, vyvolala s geniálním instinktem souběh těchto dvou událostí a zrodila tak československé hnutí na obranu lidských práv, Chartu 77, tedy naprostý opak toho, co komunisté od procesu s undergroundem očekávali.

Petruška Šustrová se zařadila mezi její první signatáře a od začátku patřila k neaktivnějším členům československé opozice. Její byt v Kolínské č. 15 na pražských Vinohradech byl jedním z informačních uzlů opozice, který fungoval i mezinárodně. Shromažďovaly se zde informace o dění doma i v celém východním bloku, o mocenských zásazích proti disentu, do Kolínské směřovali poslové, spojky, kurýři ze Západu i z Východu.

Sama Petruška neúnavně přepisovala, rozepisovala, překládala a redigovala knihy, texty, dokumenty, to vše navzdory tomu, že měla pět dětí a musela se starat o domácnost. Ve skutečnosti to ovšem nebylo navzdory – její děti na ni nedají dodnes dopustit právě proto, že dělala to, co dělala. Právem. Rodina, agenda lidských práv, spojení s undergroundem a působení v Chartě byly i definitivní tečkou za Petruščiným studentským „revolučním“ obdobím.

VÝBOR NA OBRANU NESPRAVEDLIVĚ STÍHANÝCH

Když byl ve společenství Charty 77 v dubnu 1978 založen Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), který měl monitorovat a zveřejňovat případy nezákonného postupu komunistického režimu nejen proti

S pozdějšími mluvčími Charty 77 Annou Šabatovou a Petrem Uhlem v roce 1978 (foto: archiv autora)

disidentům, Petruška do něj kvůli své vytiženosti nevstoupila. Pak ale režim udělal se členy VONS proces a jeho hlavní představitele poslal na mnoho let do vězení a Petruška se stala jednou ze „sedmi statečných“ (ve skutečnosti čtrnácti), kteří v roce 1979 nastoupili na jejich místo. Po řadu let, které Petr Uhl a Václav Benda trávili ve věznění, se starala o ediční stránku VONS, redigovala jeho zprávy, které se pak posílaly jak československým orgánům, tak především do zahraničí, do redakcí rozhlasového vysílání Hlas Ameriky a Svobodná Evropa, s nimiž byla v telefonickém spojení.

MLUVČÍ CHARTY

Aby toho nebylo málo, stala se pro rok 1985 jednou ze tří mluvčích Charty 77, což každého disidenta okamžitě kapapultovalo z hlediska „zájmu“ režimu o jeho osobu o několik pater výš. Znamenalo to především permanentní buzeraci ze strany Státní bezpečnosti a dalších komunistických orgánů a institucí, včetně různých provokací a sledování, ať už skrytého nebo otevřeného. Sotva člověk opustil byt, měl v patách estébáky, v civilu nebo v uniformě, a neměl ani na chvíli pokoj.

Petruška to v rozhovoru pro Paměť národa popsala takto: *„Jdete po ulici a krok za váma jdou dva chlapi. A lidi koukaj, co to je za blázinec – jako kdyby si člověk vedl dva nějaký estébáky na špagátě. Jednou jsem šla někam něco koupit a oni mě sebrali na ulici, protože tady byl nějaký západní potentát a oni si zřejmě mysleli, že jdu na schůzku s ním. A na ulici prostě: ‚Půjďte s náma.‘ Já jsem řikala: ‚Nepůjdu, já musím domů.‘ – ‚Půjďte.‘ Teď tam stojíme, dohadujeme se a začali se okolo scházet lidi. Jeden ten estébák se otočil a říká jim: ‚Ta paní kradla v samoobsluze.‘ Já jsem myslela, že puknu vzteky, ale neměla jsem jaksi tu pohotovost, abych řekla: ‚Hovno, jsem mluvčí Charty 77 a tohle jsou estébáci.‘ Na to jsem se nezmohla a ani mě to nenapadlo, popravdě řečeno. No ale tím skončila jakákoliv moje spolupráce, protože od té doby už jsem nikdy neřekla u výslechu ani slovo.“*

CHARTA VERSUS UNDERGROUND

S Petruškou se ovšem odjakživa pojily i různé kontroverze. Její zarputilost a neústupnost byly bezpochyby dobrá výbava, pokud šlo o stýkání a potýkání se s komunistickým režimem, při jednáních uvnitř opozice už to ovšem bylo horší.

Při střídání mluvčích, kteří byli vybíráni vždy na rok, se v situaci policejního dohledu a perzekuce ustálilo pravidlo ručení – odstupující mluvčí měl za sebe navrhnout nástupce, přičemž každý ze tří mluvčích měl zhruba reprezentovat jeden z hlavních názorových proudů v Chartě – křesťansko-konzervativní, levicový a liberální.

Anička Šabatová, které končil mandát mluvčí Charty 77 pro rok 1986, za sebe jako nového mluvčího navrhla Františka Čuňase Stárka jako zástupce undergroundu, který byl jednou z neaktivnějších složek Charty a československé protikomunistické rezistence vůbec. Proti Čuňasovi v této roli se ale vytvořila koalice, v níž se spojili, jak Čuňas říká, bigotní katolíci v čele s Václavem Bendou na jedné straně a exkomunisté kolem Rudolfa Slánského mladšího na straně druhé. Jisté sektářské myšlení bylo vlastně nejen některým katolickým konzervativcům, ale nezabavila se jej ani řada reformních komunistů, přičemž obě strany braly ohled na své příznivce a sympatizanty, včetně oficiálních struktur, na něž měli kontakty, ať už šlo o katolickou církev nebo o stranu a vládu v případě exkomunistů. De facto za tím byl jistý kulturní či sociální snobismus odkazující se k maloměšťáctví, který tyto ideově jinak protikladné skupiny spojoval.

Podle Čuňase k tomu přispělo to, že když Pavel Tigrid přetiskl v roce 1985 ve *Svědectví* ukázky z knihy Jana Pelce ... a bude hůř z prostředí severočeského undergroundu, kde hlavní protagonisté románu jenom chlastají a souloží, strhla se kolem toho diskuse, která se z exilu přenesla i do českého opozičního prostředí. Na stař

Ivana Svitáka *Šmejda z undergroundu*, reagující na Pelclův román, odpověděl Ivan Jirous řečený Magor textem *Jdi do hajzlu, ty sajrajte*.

Pokud v tom má Čuňas pravdu, znamenalo by to, že praví a leví sektáři se chtěli přiblížit k tomu, jaký pohled měl na svět a společnost normalizační režim, ač to byla Charta, která se na počátku své existence vyhranila proti soudu se skupinou undergroundových umělců souzených za to, že zpívají vulgární texty. Jak vidno, zastávat nějaké pozice není žádná legrace. Reakce na Stárkovu „nominaci“ na mluvčího Charty 77 byla nicméně natolik silná, že sám raději z „kandidatury“ odstoupil, aby nebyl příčinou nějakého chartovního rozkolu.

I když v tomto případě nešlo ani tak o Petruščinu zarputilost, jako tomu bylo například v případě Ústavu pro studium totalitních režimů (viz dále), zůstala v tomto ohledu loajální křídlo „bigotních“ katolíků v Chartě reprezentovanému Václavem Bendou, respektive Bendovi samému, který Petrušku kdysi sám navrhl za svou nástupkyni do funkce mluvčí Charty.

Tehdy držela Petruška jen basu, ovšem fakt, že představitel undergroundu, jedné z neaktivnějších skupin v rámci Charty, nebyl akceptován jako jeden ze tří mluvčích hnutí, patří podle mne k největším selháním Charty v její dvanáctileté historii a znamenalo zradu principů, na nichž byla založena: názorové plurality a otevřenosti.

STŘEDNÍ EVROPA

Prostředí samizdatové revue *Střední Evropa* představovalo naproti tomu katolicismus, který sice bránil české dějiny proti jejich zplošťování národověcko-pokrokářskými či marxistickými (pseudomarxistickými) výklady, ale své katolictví nijak nezduřazňoval a byl otevřený do všech směrů. Revue založil v roce 1984 Rudolf Kučera, pravidelně začala vycházet v roce 1985. Petruška s ní spolupracovala od roku 1987 – spolu s Ludvou

Petruška Šustrová při návštěvě Varšavy v roce 2006. Polsko pro ni bylo jakousi druhou vlastí. (foto: archiv autora)

Bednářem, Zbyňkem Hejdou, Josefem Forbelským či Petrem Rezkem.

Nicméně i zde s ní byla spojena jistá kontroverze, jak to v rozhovoru pro revue *Babylon* popsal jeden z prvních redaktorů *Střední Evropy*, básník, literární kritik a překladatel Josef Mlejnek: „Když do redakce nastoupila Petruška, moje výhrada vůči ní byla, že je policejně příliš profláknutá a že by to mohlo vydávání časopisu ohrozit – jiný argument proti ní nebyl. Petruška si to ale brala osobně nebo za tím hledala něco dalšího, což byl ovšem nesmysl.“ Samizdatová *Střední Evropa* vycházela až do listopadu 1989, aniž by proti ní StB kdy zasáhla.

Důrazem na kulturní i politickou provázanost zemí a národů střední Evropy revue mimo jiné demaskovala deklarovaný vládnoucí komunistický internacionalismus, ve skutečnosti nacionalismus či národovectví maloměstského stříhu, které ovšem přešlo do krve i řadě marxistických či pseudomarxistických autorů včetně těch, jež se po srpnu 1968 ocitli vůči režimu v opozici.

Střední Evropa mimo jiné rehabilitovala úlohu české šlechty a katolické církve v českých dějinách. Vrátila do nich i české Němce a odmítla „povinně“ negativní pohled na rakousko-uherskou monarchii. Ta v jejím pojetí

nebyla žalářem národů, spíš kolébkou moderního českého národa, který se za monarchie všestranně rozvinul, měl všechny ekonomické, politické i kulturní atributy svéprávného národa, takže první republika mohla z monarchie vzniknout ze dne na den. Exkomunističtí historici, kteří – přes své mladistvé omyly – neztratili víru ve své (dějinné) vyvolení, že oni jsou ti, kteří mají ten správný klíč k výkladu dějin, vyčítali *Střední Evropě*, že falšuje dějiny – v duchu svého rozpoložení ji obviňovali z „tmářství“. Ve skutečnosti byli tmáři oni sami. Ze své pozice všeználek dějiny zatemňovali.

POLSKO-ČESKOSLOVENSKÁ SOLIDARITA

Ideu nadnárodní střední Evropy v rámci Evropy naplňovala Petruška i v praxi svými styky se zahraničím, na prvním místě s polskou opozicí. Polsko pro ni bylo jakousi „druhou vlastí“, jako by ji s polskou společností spojovalo něco, co se obráželo i v její povaze, respektive čím bylo Polsko její povaze blízké. Měla v sobě cosi aristokratického, svobodomyšlného, hrdého a zároveň velkorysého, byť třeba někdy i nespravedlivého, cosi, co ve své velkodušnosti přehlíží

details, do jisté míry i iracionálního, nikdy ale poníženého se sklonem racionalizovat si svá selhání, prohry a pády, jak to často vidíme u obyvatel českých luhů a hájů.

Když do Prahy přijel nějaký představitel polské opozice, neexistovalo, aby se nesetkal s Petruškou. Petruška se podílela na činnosti Polsko-československé solidarity, která v návaznosti na předchozí setkávání disidentů z obou stran hranic vznikla na počátku 80. let jako platforma pro spolupráci, výměnu informací, pašování knih a tiskařských zařízení a koordinaci činnosti mezi polskou a československou opozicí. Petruška se účastnila jednání s polskými představiteli, připravovala materiály, překládala, psala texty.

Polsko-československá spolupráce vyvrcholila těsně před pádem komunismu začátkem listopadu 1989 mezinárodním seminářem *Střední Evropa ve Wrocławu*. V jeho rámci proběhl Festival československé nezávislé kultury, kde mimo jiné vystoupili písničkáři Karel Kryl a Jaroslav Hutka. Vedle Poláků se na něj sjely tisíce převážně mladých lidí z Čech i Slovenska. Petruška byla první z kolektivu mluvčích Charty 77, které se tehdy podařilo dostat se ven z vězení zvaného Československá socialistická republika a festivalu ve Vratislavi se zúčastnit.

NOVINÁŘKOU

Čtrnáct dní nato vypukla v Praze sametová revoluce, která Petrušku zastihla na vrcholu jejich občanských aktivit a tvůrčích sil. Působila v redakci *Informačního servisu*, prvních svobodných letákových novin, které vydávalo Nezávislé tiskové středisko, založené redaktory samizdatových novin *Sport* a časopisu *Revolver Revue* Janem Rumlem, Ivanem Lamperem a Jáchymem Topolem. Náklad novin,

po kterých byla obrovská poptávka, narostl během chvíle do statisíců a byl rozvážen mimo Prahu do krajů, do škol, továren, podniků, na různé diskuse, shromáždění a besedy s vysokoškolskými studenty a herci pražských divadel a dalšími aktéry sametové revoluce jako důležitý nezávislý zdroj zpráv o dění v zemi v době informační blokády oficiálních médií, která se odbourávala postupně.

Od novin si pak na dva roky odskočila na Federální ministerstvo vnitra k Jánů Langošovi, kde měla jako náměstkyně ministra na starosti prověrky příslušníků ministerstva a mimo jiné se podílela na přípravě lustračního zákona.

V roce 1992 se vrátila k novinářství. Spolupracovala s řadou periodik a médií, s *Respektem*, *Revolver Revue*, Českou televizí, Českým rozhlasem. Léta byla redaktorkou Kudláčková *Českého deníku*, posléze týdeníku, a pak *Lidových novin* (LN). Po převzetí vydavatelství *Lidových novin* a *MfDnes* oligarchou Andrejem Babišem, který byl coby ministr financí a premiér zároveň majitelem holdingu Agrofert pobírajícího od státu stamilionové dotace a k tomu majitel zpravodajských médií v jednom velkém střetu zájmů, byla Petruška kritizována za to, že s *LN* nepřestala spolupracovat.

ÚSTR

Největší kontroverze jejího polistopadového působení je ovšem spojena s jejím působením v Radě Ústavu pro studium totalitních režimů, do níž byla zvolena Senátem v říjnu 2008 a v níž působila až do roku 2013, kdy jí předsedala. Ze své pozice dosáhla odvolání ředitele ÚSTR Pavla Žáčka, který stál u zrodu této instituce založené přes odpor levice – nejen KSČM, ale i sociální demokracie –, a s pomocí senátorů za ČSSD prosadila posléze do jeho čela svou známou Pavlu Foglovou, která provedla reorganizaci, kdy ze Žáčkovy instituce nezůstal kámen na kameni.

Podle badatele Radka Schovánka, který při změnách v ÚSTR přišel

Na setkání Charty 77 v Lucerně v březnu 2023 (foto: Vojtěch Stádník)

o místo, stály za celou tehdejší ústavní anabází, jež tuto instituci negativně ovlivňuje dodnes, osobní důvody: Petruščina averze vůči Pavlu Žáčkovi datující se od roku 1993, kdy ji Žáček na konferenci v Moskvě veřejně před svědky označil za neomarxistku, což byl ovšem smrtelný hřích.

LIDSKÁ PRÁVA

Ani po pádu komunistického režimu se Petruška nikdy nepřestala zajímat o lidská práva, která byla alfou a omegou jejího veřejného působení. Když měla ještě dostatek sil, jezdila po postsovětských republikách, Arménii, Gruzii, Kyrgyzstánu, Kazachstánu monitorovat stav tamních lidských práv, o čemž referovala v českém tisku, a také v roli mezinárodní pozorovatelky dohlížet na regularnost voleb.

A když už ji to začalo zmáhat, neúnavně překládala, z polštiny, angličtiny a ruštiny, práce týkající se pohnutých osudů národů střední a východní Evropy v minulém století totalit. S Českou televizí připravila několik dokumentárních filmů,

včetně dokumentu o krymských Tatarech – jednom z národů, který ruské impérium, ať už v jeho carské, sovětské nebo postsovětské podobě, vystavilo genocidě.

A stejně ji zajímal i osud našich bývalých spoluobčanů německého jazyka, českých (sudetských) Němců, jejichž poválečné vysídlení (vyhnání) považovala za zločin. V 90. letech jsme spolu často jezdili na setkání a akce sudetoněmeckých spolků.

PETRUŠKA A VLK

V baletu-pohádce *Pěta a vlk* Sergeje Prokofjeva vzdorují zvířátka, která se s Pětou vydala z bezpečí ohrady do svobodného světa, krvelačnému vlkovi. Nakonec se jim ho podaří lapit do smyčky, a když přijde lovec, který vlka stopuje a chce ho zastřelit, Pěta mu v tom zabrání rozhodnut, že vlk patří do ZOO. To by mohl být v kostce Petruščin život.

Petruška byla nelehký člověk. Ať už se díváme na její působení ve veřejném životě i se všemi kontroverzemi jakkoli, nebyla konjunkuralistka, která by snad věci dělala pro svůj osobní prospěch. Žila a jednala vždy po svém, podle vlastního vědomí a svědomí, což ovšem neznamenal, že měla „patent na rozumnost“. Ač měla oboustrannou rakovinu plic, neohlala se nemoci, natož doktorům, podřídit. Kouřila dál jako tovární komín, odmítla být v nemocnici, že to tam prý je jako ve vězení, a odjela umřít domů, kde si svobodně zapálila ještě na smrtelné posteli.

A k tomu všemu patřil i její smysl pro (černý) humor. Jak vzpomíná její syn Štěpán Korčiš, když dostala její kočka záchvat kašle, komentovala to slovy, že spolu závodí, kdo dokaže dřív.

Přes svou svéhlavost a mnohdy iracionální počínání, které vycházelo z jejího osobního ustrojení, svou neobyčejnou píli a nasazením, nezištností a ochotou vždy pomoci odvedla pro svobodu v této zemi práce jako málokdo jiný. Čest její památce.

Petr Placák

